

УДК 81'255.4:82-3
DOI <https://doi.org/10.32782/bsps-2025.9.16>

ЛІНГВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Маргарита Сєдакова

доцент кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізького національного університету
вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-9452-3763
Researcher ID: KQU-1548-2024
e-mail: margaritasedakova@hotmail.com

Дар'я Шульга

здобувач вищої освіти кафедри теорії та
практики перекладу з англійської мови
Запорізького національного університету
вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0005-3038-7394
e-mail: dashashulga1903@gmail.com

Вікторія Погонєць

доцент кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізького національного університету
вул. Університетська, 66, м. Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-2002-4758
e-mail: pogonets518@gmail.com

Анотація. Статтю присвячено дослідженню лінгвальних особливостей перекладу художніх творів. Авторський ідіостиль, мовна гра, авторські неологізми, стилістичні фігури, алюзії, інтертекстуальні елементи є саме тими лінгвальними особливостями художнього твору, які здатні створити неповторність літературного світу. Актуальні дослідження продемонстрували, що художній переклад набуває неабиякої популярності у сучасному перекладознавстві, оскільки дає змогу відтворити не лише інтенції автора, а й передає естетичну, стилістичну та культурну специфіку твору. Окрім того, художній переклад вимагає від перекладача особливої творчої гнучкості, інтерпретаційної чутливості та здатності до швидких креативних рішень. Під час дослідження було представлено класифікацію лінгвальних особливостей художнього твору, які розподіляються на лексичні, граматичні, стилістичні, семантичні та комунікативні, й зазначено типові перекладацькі труднощі, які постають перед перекладачем під час вибору правильної перекладацької стратегії, а саме: збереження оригінального змісту, передача комічного ефекту, адаптація художнього твору до мовної системи та культурного контексту мови перекладу. Продуктивними перекладацькими прийомами виявилися граматичні та лексичні трансформації, доместикація, калькування, конкретизація, антонімічний переклад, додавання/вилучення. З'ясовано, що специфіка перекладу лінгвальних особливостей полягає у поєднанні різних перекладацьких стратегій та прийомів задля адекватного відтворення мовної гри, авторських неологізмів, алюзій, метафор, порівнянь, епітетів, риторичних запитань. Правильне відтворення зазначених елементів вимагає від перекладача глибокої інтерпретації імпліцитних смислів, реконструкції іронічного чи парадоксального потенціалу та збереження оригінальної поетичної образності.

Ключові слова: лінгвальні особливості, художній твір, перекладацькі стратегії, стилістичні фігури.

LINGUISTIC PECULIARITIES OF LITERARY TRANSLATION

Marharyta Siedakova

Associate Professor at the Department of Theory and Practice
of Translation from the English language
Zaporizhzhia National University
Universitetska Str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-9452-3763
Web of Science Researcher ID: KQU-1548-2024
e-mail: margaritasedakova@hotmail.com

Darya Shulga

Higher Education Applicant at the Department of Theory and
Practice of Translation from English
Zaporizhzhia National University
Universitetska Str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0005-3038-7394
e-mail: dashashulga1903@gmail.com

Victoria Pohonets

Associate Professor at the Department of Theory and Practice
of Translation from the English language
Zaporizhzhia National University
Universitetska Str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2002-4758
e-mail: pogonets518@gmail.com

Abstract. The article is devoted to the study of linguistic features of the translation of a literary work. Author's idiosyncrasy, language play, author's neologisms, stylistic figures, allusions, intertextual elements are precisely those linguistic features of a literary work that are capable to create the uniqueness of the literary world. Current research has demonstrated that literary translation is gaining considerable popularity in modern translation studies as it allows to reproduce not only the author's intentions, but also conveys the aesthetic, stylistic and cultural specificity of the work. In addition, literary translation requires from the translator special creative flexibility, interpretative sensitivity and the ability to make quick creative decisions. During the study a classification of linguistic features of a literary work was presented, which are divided into lexical, grammatical, stylistic, semantic and communicative, and typical translation difficulties that arise before the translator when choosing the right translation strategy were noted, namely, preserving the original content, transmitting a comic effect, adapting the work of art to the language system and cultural context of the target language. Productive translation techniques were grammatical and lexical transformations, domestication, calque, concretization, antonymic translation, addition/subtraction. The authors of the study found that the specificity of translating linguistic features lies in the combination of various translation strategies and techniques for the adequate reproduction of language play, authorial neologisms, allusions, metaphors, comparisons, epithets, and rhetorical questions. Correctly reproducing these elements requires the translator to deeply interpret implicit meanings, reconstruct ironic or paradoxical potential, and preserve the original poetic imagery.

Key words: linguistic features, literary work, translation strategies, stylistic figures.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці художній переклад посідає особливе місце, оскільки він передбачає не лише відтворення смислової структури оригіналу, а й передачу естетичної, стилістичної та культурної специфіки твору. Лінгвальні особливості художнього тексту, а саме: авторський ідіостиль, мовна гра, індивідуально-авторські неологізми, метафорика,

стилістичні фігури, алюзії та інтертекстуальні елементи, створюють неповторність кожного літературного світу. Вони становлять найбільші труднощі для перекладача, вимагаючи не лише високої мовної компетенції, а й креативного підходу та розуміння поезики автора.

Метою статті є комплексний аналіз лінгвальних особливостей художніх творів

та виявлення ефективних перекладацьких стратегій їх відтворення українською мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лінгвальні особливості перекладу художнього твору слід розглядати у межах лінгвістики тексту – галузі мовознавства, що вивчає структурно-граматичні, семантико-змістові та комунікативно-прагматичні характеристики тексту [14, с. 482]. Такі лінгвальні особливості охоплюють систему мовних засобів, що забезпечують цілісність і зв'язність твору, його інформативність, стилістичну виразність та ефективність сприйняття.

Вивченню питання лінгвальних особливостей перекладу художнього твору було приділено значну увагу дослідників. І. Кочан розглядає текст як багаторівневу систему, наголошуючи на ролі мовних категорій у створенні художнього образу та аналізуючи функціонування лексичних і синтаксичних засобів у структурі художнього тексту [9]. О. Селіванова аналізує лінгвальні аспекти тексту, акцентуючи увагу на взаємодії семантичних, прагматичних і когнітивних чинників мовлення [14]. І. Коломієць підкреслює значення мовних засобів у формуванні стилю та авторського задуму, а також систематизує стилістичні явища й показує їхню роль у художніх творах [8]. Т. Наумова та О. Щепка розглядають специфіку машинного перекладу художніх творів як можливість допомогти сучасному перекладачу швидше та якісніше відтворити текст мовою перекладу [11].

У художньому творі лінгвальні особливості проявляються насамперед у доборі лексики, використанні тропів і стилістичних фігур, у способах побудови синтаксичних конструкцій, а також у взаємодії мовних рівнів: фонетичного, морфологічного, лексичного та текстового. Саме вони забезпечують естетичний ефект, створюють атмосферу, допомагають розкрити характери персонажів та передати індивідуальний стиль автора. Наприклад, повтори можуть підсилювати експресію, незвичні словотворчі форми – формувати комічний або казковий ефект, а мовна гра – інтригувати читача та активізувати його уяву [8, с. 11].

Учені розрізняють такі ключові лінгвальні особливості художнього твору: лексичні, граматичні, стилістичні, семантичні та комунікативні [9, с. 25].

Лексичні особливості включають у себе вживання архаїзмів, неологізмів, діалектизмів;

використання синонімів, антонімів, омонімів; лексику з певним стилістичним забарвленням (емоційна, розмовна, офіційна тощо); авторські слова (індивідуально-авторська лексика) [8, с. 67]. Завдяки використанню емоційно забарвленої лексики, неологізмів чи образних назв текст набуває естетичної виразності. Каламбури, словотворчі ігри та омонімія можуть надавати комічного або іронічного відтінку, тоді як незвичні слова чи спеціально створені мовні одиниці допомагають створити відчуття фантастики та казковості. Багатозначність і метафоричність поглиблюють зміст, відкриваючи можливість для різних інтерпретацій, а використання просторіччя чи діалектизмів у мовленні персонажів підкреслює їхні риси та соціальне походження [9, с. 25].

Грамматичні особливості – це специфіка граматичної будови речень та форм слів, яка включає у себе використання певних часів, способів, форм дієслів. Окрім того, до граматичних особливостей належать використання активного чи пасивного стану, побудова складних синтаксичних конструкцій, повтори, еліipsis, анафора, парцеляція [10, с. 40]. Грамматичні особливості визначають ритм оповіді, динаміку розвитку подій, підкреслюють емоційність мовлення персонажів і навіть формують комічний чи парадоксальний ефект. Автор, змінюючи синтаксичні конструкції, може створювати як плавність та гармонійність, так і відчуття уривчастості чи хаотичності. Інверсії – незвичне використання часів або порушення синтаксичних правил – часто привертають увагу читача та підсилюють художній ефект [5, с. 73].

Стилістичні особливості – це засоби вираження авторського стилю або стилю тексту, до яких належать тропи (метафори, порівняння, епітети, алегорії), фігури мови (градація, антитеза, риторичне питання), вибір стилістичного регістру (офіційно-діловий, художній, розмовний) [8, с. 20]. Стилістичні особливості у художньому творі забезпечують індивідуальність авторського стилю та багатство виражальних засобів. Вони формують емоційне забарвлення тексту, створюють атмосферу і впливають на те, як читач інтерпретує художній світ. Використання метафор, епітетів, гіпербол, іронії чи гротеску допомагає авторові передати настрій,

посилити комічний або драматичний ефект. Завдяки стилістичним прийомам текст стає багатозначним, оскільки може одночасно викликати емоції, розважати, змушувати замислитися і навіть піддавати сумніву установлені уявлення [12, с. 15].

Семантичні особливості у художньому тексті визначають багатозначність, глибину та багаторівневість смислу твору. Вони дають авторові змогу створювати подвійні або навіть множинні значення слів і висловів, формувати алюзії, метафори, символи та гратися зі сприйняттям читача. Завдяки цьому текст стає більш насиченим, читач змушений активно мислити, співвідносити слова з контекстом і робити власні інтерпретації. Семантичні особливості також допомагають передавати тонкі нюанси настрою, характери персонажів і внутрішню логіку світу твору [1, с. 79].

Комунікативні особливості у художньому тексті визначають специфіку спілкування між персонажами, а також взаємодію автора з читачем. Вони проявляються у виборі стилю мовлення, побудові діалогів, використанні звертань, реплік та мовних стратегій, які підкреслюють характер персонажів і встановлюють певний тон сприйняття тексту. Завдяки комунікативним особливостям текст стає живим, інтерактивним, а читач відчуває себе учасником подій, що відбуваються у творі [4, с. 29].

У процесі перекладу художнього твору фахівець стикається з низкою складних завдань: зберегти зміст, передати комічний або естетичний ефект, адаптувати текст до мовної системи та культурного контексту мови перекладу. Оскільки пряма передача деяких елементів не завжди можлива через лексичні й стилістичні відмінності між мовами, перекладач змушений використовувати різноманітні перекладацькі прийоми та стратегії [3, с. 51]. Під стратегією перекладу розуміємо свідомий вибір перекладача методів перекладу того чи того тексту.

На слушну думку науковців, під час перекладу художніх творів доцільно використовувати такі перекладацькі стратегії та прийоми: калькування, граматичні трансформації, лексичні трансформації, компенсацію, конкретизацію, доместикацію [Савіна, с. 238–239, Білозерська]. Калькування – переклад складових частин слів або морфем – використо-

вується для перекладу термінології або авторських неологізмів [2, с. 45; 6]. Граматичні трансформації допомагають відтворити правильний переклад речення зі складною граматичною структурою. Лексичні трансформації застосовуються під час перекладу лексичних одиниць, які є унікальними для певного твору. Доместикація – «етноцентричне редукування оригінального тексту відповідно до культурних цінностей мови перекладу» [16, с. 242]. При цьому зауважимо, що під час роботи над перекладом художнього твору перекладач часто вдається до поєднання різних перекладацьких прийомів для покращення якості перекладу для цільової аудиторії.

Розглянемо детальніше приклади застосування різних перекладацьких прийомів під час відтворення художнього твору «*Alice's Adventures in Wonderland*» українською мовою.

«*We're all mad here. I'm mad. You're mad*» [15, с. 90] // «*Ми всі тут божевільні. Я божевільний, та й ти теж божевільна*» [7]. Під час перекладу було застосовано граматичну та лексичну трансформацію для покращення стилістичної відповідності. Фрагмент «*You're mad*» відтворено як «та й ти теж божевільна», що додає експресії та робить висловлювання більш природним для українського читача. Окрім того, у зазначеному прикладі застосована мовна гра, яка є характерною для всього твору Л. Керрола.

Наступний приклад «*Curiouser and curiouser!*» [15, с. 84] // «*Все більш дивніше і більш дивніше*» [7] демонструє використання доместикації під час відтворення речення українською мовою, яка допомагає відтворити оригінальний зміст не лише точно, а й адаптує його відповідним чином для пересічного україномовного читача й прагне зробити зрозумілим та природним.

Зауважимо, що твори Л. Керрола часто поєднують у собі дитячу спонтанність та глибокі філософські моменти. Це є неабияким викликом для перекладача, оскільки необхідно відтворити текст саме таким чином, щоб зберегти інтенцію автора й сформулювати речення відповідно до норм та правил мови перекладу, наприклад: «*and the moral of that is – Be what you would seem to be*» – *or, if you 'd like it put more simply* – «*Never imagine yourself not to be otherwise than what it might appear to others that what you were or*

might have been was not otherwise than what you had been would have appeared to them to be otherwise» [15, с. 134] // «А мораль із цього така: будь такою, якою ти здаєшся. Або, якщо хочеш, можна висловити це ясніше: ніколи не думай про себе інакше, ніж це може здатися іншим, щоб те, чим ти був або міг бути, не було чимсь іншим, ніж те, чим ти був або міг здаватися іншим, коли був іншим» [7].

Зазначений приклад демонструє роботу зі складними синтаксичними конструкціями, а також специфічну спробу логічно пояснити моральні істини та життєві цінності. Під час перекладу застосовано прийоми граматичної трансформації, компенсації, еквівалентності. Незважаючи на надмірну філософську заплутаність запропонованого прикладу, на нашу думку, перекладач досягає саме того необхідного ефекту, який автор оригінального твору хотів донести до читача.

Наступний приклад дає змогу проаналізувати вживання стратегії компенсації, яка застосована перекладачем через граматичні невідповідності в англійській та українській

мовах: «*If you knew Time as well as I do», said the Hatter», «you wouldn't talk about wasting it. It's him» [15, с. 101] // «Якби ти знала Час так, як знаю я, – промовив Капелюшник, – ти б не говорила про гайнування його. Час – живий» [7]. Найбільшу складність у цьому разі виявляє речення «*It's him»*, переклад якого не може бути дослівним, оскільки призведе до втрати авторського задуму.*

Висновки. Отже, лінгвальні особливості художніх творів становлять багаторівневу систему, у межах якої удало поєднані лексичні, граматичні, стилістичні, комунікативні, семантичні компоненти, що забезпечують авторську інтенцію й здійснюють неабиякий вплив на читача. Специфіка перекладу лінгвальних особливостей полягає у тому, що перекладач має поєднувати різні перекладацькі стратегії та прийоми, а саме: калькування, граматичні трансформації, лексичні трансформації, компенсацію, конкретизацію, доместикацію, задля досягнення необхідного ефекту. Особливої уваги під час перекладу потребують випадки мовної гри, глибоких філософських роздумів, складних граматичних конструкцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпечний І. Теорія літератури. Київ : Смолоскип, 2009. 388 с.
2. Білозерська Л.П. Термінологія та переклад : навчальний посібник. Київ : Нова книга, 2010. 232 с.
3. Богуславська Л.А. Відтворення мовної гри Л. Керролла в англо-українських перекладах: когнітивний аспект. 2017. 246 с.
4. Єжижанська Т.С. Проблеми комунікації у художньому тексті. *Філологічні науки. Літературознавство*. 2012. Вип. 13. С. 28–32.
5. Єфімов Л.П., Ясінецька О.А. Стилїстика англійської мови і дискурсивний аналіз. Вінниця : Нова книга, 2004. 240 с.
6. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2002. 577 с.
7. Керролл Л. Аліса в Країні чудес / пер. Г. Бушина, 1960. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Lewis_Carroll/Alisa_v_kraini_chudes_vyd_1_960/ (дата звернення: 02.07.2025).
8. Коломієць І.І. Стилїстика української мови (Теоретичні основи стилістики. Художньо-виразові засоби мовлення). Умань, 2019. 240 с.
9. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту. Київ : Знання, 2008. 214 с.
10. Стилїстика української мови / Л.І. Мацько та ін. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
11. Наумова Т.М., Щепка О.А. Машинний переклад художніх текстів: теоретичний аспект. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 32. Т. 1. С. 132–137.
12. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. Тернопіль : Навчальна книга, 2000. 248 с.
13. Савіна Ю.О. Особливості перекладу комічних фрагментів художнього твору. Трансформація як спосіб досягнення адекватності перекладу. *Наукові записки*. 2023. Вип. 4(207). С. 236–242.
14. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711 с.
15. Carroll L. *Alice's Adventures in Wonderland*. Chicago: Illinos. 1998. 176 p.
16. Venuti L. *Strategies of translation: Routledge encyclopedia of translation studies*. London and New York: Taylor and Francis Books Ltd, 2001. 244 p.

REFERENCES

1. Bezpechnyi, I. (2009). *Teoriia literatury* [Theory of Literature]. Smoloskyp. 388 p. [in Ukrainian].
2. Bilozerska, L.P. (2010). *Terminolohiia ta pereklad : Navch. posibnyk* [Terminology and Translation : Textbook]. Nova knyha. 232 p. [in Ukrainian].
3. Bohuslavskaya, L.A. (2017). *Vidtvorennia movnoi hry L. Kerrolla v anghlo-ukrainskykh perekladakh: kohnityvnyi aspekt* [Reproduction of L. Carroll's language game in English-Ukrainian translations: cognitive aspect]. 246 p. [in Ukrainian].
4. Carroll, L. (1960). *Alisa v Kraini chudes* (H. Bushyna, Trans.) [Alice in Wonderland]. Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/Lewis_Carroll/Alisa_v_kraini_chudes_vyd_1960/ (date of application: 02.07.2025) [in Ukrainian].
5. Carroll, L. (1998). *Alice's Adventures in Wonderland*. Illinois. 176p.
6. Karaban, V.I. (2002). *Pereklad anhliskoi naukovoï i tekhnichnoi literatury. Hramatychni trudnoshi, leksychni, terminolohichni ta zanrovo-stylistychni problemy* [Translation of English scientific and technical literature. Grammatical difficulties, lexical, terminological, and genre-stylistic problems]. Nova knyha. 577 p. [in Ukrainian].
7. Kochan, I.M. (2008). *Linhvistychnyi analiz tekstu* [Linguistic analysis of the text]. Znannia. 214p. [in Ukrainian].
8. Kolomyiec, I.I. (2019). *Stylistyka ukrainskoi movy (Teoretychni osnovy stylistyky. Khudozhno-vyrazovi zasoby movlennia)* [Stylistics of the Ukrainian language (Theoretical foundations of stylistics. Artistic and expressive means of speech)]. 214 p. [in Ukrainian].
9. Matchko, L.I., Sydorenko, O.M., et al. (2003). *Stylistyka ukrainskoi movy* [Stylistics of the Ukrainian language]. Vysha shkola. 462p. [in Ukrainian].
10. Naumova, T.M., & Shchepka, O.A. (2023). *Mashynnyi pereklad khudozhnykh tekstiv: teoretychnyy aspekt.* [Machine translation of literary texts: Theoretical aspect]. *Zakarpatski Filolohichni Studii.*, (32), 132–137 [in Ukrainian].
11. Ponomariv, O.D. (2000). *Stylistyka suchasnoi ukrainskoi movy* [Stylistics of the modern Ukrainian language]. Navchalna knyha. 248 p. [in Ukrainian].
12. Savina, Yu.O. (2023). *Osoblyvosti perekladu komichnykh frahmentiv khudozhnogo tvor. Transformatsija iak sposib dosiahnennia adekvatnosti perekladu* [Features of translation of comic fragments of a literary work. Transformation as a way to achieve translation adequacy]. *Naukovi zapysky*, 4(207), P. 236–242. [in Ukrainian].
13. Selivanova, O.O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy* [Modern linguistics: directions and problems]. Dovkillia-K. 711 p. [in Ukrainian].
14. Venuti, L. (2001). *Strategies of translation: Routledge encyclopedia of translation studies.* In *Routledge encyclopedia of translation studies*. Taylor and Francis Books Ltd. 244p.
15. Yefimov, L.P., & Yasinecika, O.A. (2004). *Stylistyka anghliškoï movy i dyskursyvnyi analiz* [Stylistics of the English language and discursive analysis]. Nova knyha. 240 p. [in Ukrainian].
16. Yezhyzhanska, T.S. (2012). *Problemy komunikacii u khudozhnomu teksti* [Problems of communication in a literary text]. *Filolohichni nauky. Literaturoznavstvo*, (13), P. 28–32 [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 23.11.2025
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.12.2025
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.12.2025